

ספיקא דיומא – יומא אריכתא, לענין עירובין ומוקצה

קטעים מגמרא ושוע"ר – הקשורים לנושא השיעור

משנה ר"ה כב, ב

בראשונה היו משיאין משואות (לאחר שקדשו החדש, ולא היו צריכין לשכור שלוחים לשלוח לגולה להודיע כי המשואות מודיעים אותן, רש"י). משקלקלו הכותים (והשיאו גם הם משואות שלא בזמן החדש להטעות ישראל, ובי"ד לא היו משיאין משואות אתא בחדש התקדש ביום ל' ... וכשלא היו משיאין לערב של יום ל' הכל יודעין שהחדש מעובר, ופעם אחת עיברו ב"ד את החדש ולא השיאו משואות לערב ל', והכותים השיאום בהרים שלהם והטעו את בני הגולה לעשותו חסר, רש"י), התקינו שיהו שלוחין יוצאין. כיצד היו משיאין משואות, מביאין כלונסאות של ארז ארוכין וקנים ועצי שמן ונעורת של פשתן וכורך במשיחה, ועולה לראש ההר ומצית בהן את האור ומוליד ומביא ומעלה ומוריד, עד שהוא רואה את חברו שהוא עושה כן בראש ההר השני, וכן בראש ההר השלישי. ומאין היו משיאין משואות, מהר המשחה לסרטבא, ומסרטבא לגרופינא, ומגרופינא לחורן, ומחורן לבית בלתי, ומבית בלתי לא זזו משם, אלא מוליד ומביא ומעלה ומוריד עד שהיה רואה כל הגולה (בני בבל, אנשי פומבדיתא, והמה מודיעין לכל בני מדינת בבל, רש"י) לפניו כמדורת האש.

משנה שם ל, ב

בראשונה היו מקבלין עדות החדש כל היום, פעם אחדת נשתהו העדים מלבוא ונתקלקלו הלויים בשיר, והתקינו שלא יהו מקבלין אלא עד המנחה, ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה נוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש.

ביצה יז, א

אמר רבא מניח אדם עירובי תבשילין מיום טוב לחבירו ומתנה ... אבל עירובי תחומין לא מאי טעמא דלמקני שביתה בשבתא לא.

שוע"ר סי' שצג

א אין מערבין עירובי חצרות ושיתופי מבואות ביו"ט שחל להיות בערב שבת מפני שנראה כמתקן דבר. ואם חלו ב' ימים טובים ביום ה' וביום ו' ושכח ולא עירב מערב יום טוב יערב ביום טוב על תנאי שיאמר ביום טוב א' אם היום חול יהא זה עירוב ואם היום קדש אין בדברי כלום ולמחר יאמר אם היום קדש הרי עירבתי אתמול ואם היום חול יהא זה עירוב ועצה טובה שיערב למחר בפת שעירב בה אתמול שאם יערב בפת אחרת יאסר לאכול שתיהן קודם שחשכה ליל שבת. במה דברים אמורים בב' ימים טובים של גלויות אבל בב' ימים טובים של ראש השנה אינו יכול לערב על תנאי מפני שהם כיום אחד ארוך כמו שיתבאר בסי' ת"ר.

שו"ע סי' תטז

א י"ט שחל להיות סמוך לשבת בין מלפניה בין מלאחריה או שני יו"ט של גלויות יש לו לערב שני עירובין לשתי רוחות וסומך על איזה מהם שירצה ליום הראשון ועל העירוב שברוח השניה ליום השני או מערב עירוב אחד לרוח אחת וסומך עליו לאחד משני הימים וביום השני יהיה כבני העיר וכאילו לא עשה עירוב ויש לו אלפים אמה לכל רוח בד"א בשני י"ט של גלויות אבל בשני י"ט של ר"ה הרי הן כיום א' ואינו מערב לשני ימים אלא לרוח אחת.

שוע"ר סי' תצז

ט ניצוד ע"י מצודות הפרושות מערב יום טוב ... אם ניצוד בראשון מותר בשני מיד, חוץ משני ימים טובים של ראש השנה שהן קדושה אחת והן כיום אחד ארוך.

שוע"ר סי' תקיג

ח נולדה ביו"ט ראשון מותרת בליל יו"ט שני של גלויות מיד שהרי ממה נפשך אחד מהן הוא חול אבל שני ימים טובים של ראש השנה נולדה בראשון אסורה אף בשני מפני ששני הימים הן קודש וכיום אחד ארוך הן חשובים.

שוע"ר סי' תקטו

ו אפילו אם ידוע שנלקטו וניצודו היום, אם ידוע שלא ליקט וצד בשביל ישראל מותרין לערב אפילו הוא יו"ט שני של גלויות, שהרי ממה נפשך אחד מהן הוא חול, אבל אם הוא יו"ט שני של ראש השנה אפילו אם הוא ספק אם נתלש וניצוד ביום טוב ראשון אסור באכילה ובטלטול גם בשני עד הערב, לפי ששני הימים הן קדושה אחת וכיום אחד ארוך הן.

שוע"ר סי' תקכז

כא שני ימים טובים שחלו להיות בחמישי בשבת ובערב שבת מערבין ערוב תבשילין מיום רביעי שהוא ערב יו"ט, ואם עבר או שכח ולא עירב בערב יו"ט וזכר ביו"ט ראשון מניח ערוב תבשילין בו ביום בתנאי כיצד לוקח בידו כזית תבשיל בין שנתבשל היום בין שנתבשל מאתמול וכביצה פת בין שנאפה היום בין שנאפה

מאתמול (ובדיעבד או שאין לו פת די בתבשיל בלבד כמו שנתבאר למעלה) ומברך עליו אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב ואומר אם היום הוא י"ט למחר הוא חול ואיני צריך לערב כלל ואם היום הוא חול ולמחר יו"ט בעירוב זה יהא שרי לן לאפויי ולבשולי כו'.

כב במה דברים אמורים בשני ימים טובים של גלויות אבל בשני ימים טובים של ראש השנה אע"פ שזכר ביום ראשון אי אפשר לו לערב בתנאי לפי שאין כאן ספק חול ששני הימים הן קדושים בודאי והן כיום אחד ארוך כמו שיתבאר בסי' ת"ר.

שו"ע סי' תקכח

יום טוב שחל להיות בערב שבת אין מערבין לא עירובי חצרות ולא עירובי תחומין, אבל אם נזכר ביום הראשון בשני ימים טובים של גלויות יוכל לערב עירובי חצירות בתנאי, אבל עירוב תחומין אין מניחין אותו ביו"ט בתנאי.

שוע"ר סי' תר

ב ואף בגולה ראש השנה הוא חלוק משאר מועדות, ששאר מועדות אף אבותיהם לא היו עושין שני ימים אלא מחמת הספק, שלא היו יודעים יום שהקבע בו החודש בארץ ישראל, וביצה שנולדה ביום ראשון מותרת ביום שני, שאם היום קודש למחר הוא חול ואין בו איסור מוקצה ונולד, ואם למחר קדש היום חול וכבר הוכנה הביצה מערב יו"ט, ולפיכך אף בניהם אחריהם היודעים בקביעות החודש, ויודעים שיום ראשון הוא עיקר יו"ט ויום שני הוא ג"כ יו"ט מדברי סופרים, אעפ"כ אין דין ביצה זו כדין ביצה שנולדה בשני ימים טובים הסמוכים זה לזה, כגון שבת ויו"ט, שאם נולדה בזה אסורה בזה כמ"ש בסי' תקי"ג, דכיון שהן אין עושין שני ימים אלא מחמת מנהג אבותיהם אין צריך להחמיר יותר מאבותיהם שהיה מותר להם מטעם שנתבאר:

ג אבל בשני ימים טובים של ראש השנה אינו כן, אלא הן נחשבים כיום אחד ארוך וקדושה אחת הן אף לבני ארץ ישראל, וביצה שנולדה בראשון, או דבר שנתלש מן המחובר בראשון, או דבר שניצד בראשון, כשם שאסור בו ביום משום מוקצה ונולד כך אסור ביום שני, שהם כיום אחד ארוך חוץ מלענין מת ביום שני כמ"ש בסי' תקכ"ו:

ד ולמה הן נחשבים כיום אחד, והרי אנו בקיאים בקביעות החודש ואנו יודעין שראשון עיקר, משום דאף הבית דין עצמן שהיו מקדשין על פי הראייה היו עושין לפעמים שני ימים, כיצד בראשונה כשהגיע יום ל' באלול היו כל ישראל והבית דין נוהגין איסור מלאכה וקדושת היום מבערב, דשמא יבואו עדים למחר ויאמרו שראו הלבנה בלילה זו ויהיה היום ראש חודש תשרי והוא ראש השנה ונמצא שהלילה הוא יו"ט, וביום היו הבית דין יושבין ומצפים לביאת עדים רואי הלבנה אולי יבואו, וכל שעה שיבואו ביום עד שתחשך היו מקדשין את החודש אותו היום, והיה ראש השנה בו ביום, ומאותו יום והלאה מונין ליום הכיפורים ולסוכות, והיו תמיד רגילין לבוא קודם זמן מנחה דהיינו זמן הקרבת תמיד של בין הערבים. פעם אחת נשתהו העדים מלבוא עד אחר המנחה, והקריבו התמיד, ונתקלקלו הלויים בשיר ואמרו שיר של חול, שהיו סבורים שלא יבואו העדים עוד היום, וכשבאו נמצא היום למפרע קודש. ומאותו היום והלאה התקינו חכמים שלא יהיו הבית דין מקבלין את העדים אלא עד המנחה, וכשיבואו לאחר המנחה יהיה אותו היום מן חודש העבר למנות אותו יום ל' של אלול, ולמנות ליום הכיפורים ולסוכות מיום המחרת, שיש כח ביד בית דין לעשות דבר זה, שנאמר אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם, אתם כתיב בלא וא"ו, אתם אפילו מזידין.

ומכל מקום אע"פ שאין מונין למועדות מיום זה וכחול הוא חשוב ויו"ט יהיה למחר, אעפ"כ לא היו מזלזלים בו והיו גומרים אותו באיסורו בקדושת יו"ט עד הלילה מדברי סופרים, כיון שמן הדין היה הוא ראוי להיות יו"ט מן התורה אלא שניתן רשות לבית דין לדחות, ולמחר עושין יו"ט וראש השנה של תורה, ואלו שני הימים הן קדושה אחת וכיום אחד ארוך ושניהם נקראים יום טוב של ראש השנה, יום ראשון מדברי סופרים ויום שני מדברי תורה.